

กติปยัคัพท์ บทที่ ๓
แจก ราช (พระราชา) ในปงลิงค์

วิภัตติ	เอกวचने		พหุवचने	
ป.	ราช+लि	=आ	ราช+यो	=आन्
तु.	राच+ओ	=आन्	राच+यो	=आन्
त.	राच+ना	=-ण्वा (लभ च च्छान् ण्)	राच+हि	=उहि, उग्नि
जतु.	राच+त्	=-ण्ये (लभ च), इन्	राच+न्	=-ण्ये (लभ च च्छान् ण्), उन्
पणु.	राच+सुमा	=-ण्वा (लभ च च्छान् ण्)	राच+हि	=उहि, उग्नि
ञ.	राच+त्	=-ण्ये (लभ च), इन्	राच+न्	=-ण्ये (लभ च च्छान् ण्), उन्
स.	राच+सुमी	=-ण्ये (लभ च, च्छान् ण्), इनि	राच+सु	=उसु
आ.	राच+लि	=ओ	राच+यो	=आन्

ลำดับ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	คำแปลอายตนิบาต
ป.	ราชา	ราชาโน	อ. (อันว่า) / อ. ____ ท. (ทั้งหลาย)
ทุ.	ราชานํ	ราชาโน	ซึ่ง, สู่, ยัง, ลึ้น, ตลอด, กะ, เฉพาะ
ต	รณฺญา	ราชูหิ, ราชูภิ	ด้วย, โดย, อัน, ตาม, เพราะ, มี
จต	รณฺโณ, ราชิโน	รณฺณํ, ราชูนํ	แก่, เพื่อ, ต่อ
ปญฺเฐ.	รณฺญา	ราชูหิ, ราชูภิ	แต่, จาก, กว่า, เหตุ
ฉ.	รณฺโณ, ราชิโน	รณฺณํ, ราชูนํ	แห่ง, ของ, เมื่อ
ส.	รณฺเณ, ราชินิ	ราชูสุ	ใน, ไกล, ที่, ครั้นเมื่อ, ในเพราะ
อา.	ราช	ราชาโน	แน่ะ, ดูก่อน, ข้าแต่

ลำดับ	เอกภชนะ	วิธีลงวิภัติ
ป.	ราชา	แปลง สี เป็น อา
ทุ.	ราชานํ	แปลง อํ เป็น อานํ
ต.	รณฺญา	แปลง ราช กับ นา เป็น รณฺญา (แปลงรวมกัน)
จตุ.	รณฺโณ, ราชิโน	แปลง ราช กับ ส เป็น รณฺโณ, ราชิโน
ปญ.	รณฺญา	แปลง ราช กับ นา เป็น รณฺญา (แปลงรวมกัน)
ฉ.	รณฺโณ, ราชิโน	แปลง ราช กับ ส เป็น รณฺโณ, ราชิโน
ส.	รณฺเณ, ราชินี	แปลง ราช กับ สุมิ เป็น รณฺเณ, ราชินี
อา.	ราช	ลง สี ลง สี

ลำดับ	พหูพจน์	วิธีลงวิภัตติ
ป.	ราชาโน	เพลง โย เป็น อาโน
ทุ.	ราชาโน	“ ”
ต.	ราชูหิ, ราชูภิ	เพลง อ เป็น อุ ที่ชะ อุ เป็น อุ ลง หิ คง หิ, หิ เป็น ภิ
จตุ.	รณณํ, ราชูนํ	เพลง ราช กับ นํ เป็น รณญํ, เพลง อ เป็น อุ แล้วที่ชะ
ปญ.	ราชูหิ, ราชูภิ	เพลง อ เป็น อุ ที่ชะ อุ เป็น อุ ลง หิ คง หิ, หิ เป็น ภิ
ฉ.	รณณํ, ราชูนํ	เพลง ราช กับ นํ เป็น รณญํ, เพลง อ เป็น อุ แล้วที่ชะ
ส.	ราชูสุ	เพลง อ เป็น อุ แล้วที่ชะ อุ เป็น อุ ลง สุ คง สุ
อา.	ราชาโน	เพลง โย เป็น อาโน

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี ราช (พระราชา)

๑. ราชา ฌมมํ สุณาทิ.

อ.พระราชา ย่อมฟัง ซึ่งธรรม.

๒. สพฺเพ ราชาโน จกฺกวัตฺถิ มาเนนฺติ.

อ.พระราชา ท. ทั้งปวง ย่อมนับถือ ซึ่งพระเจ้าจักรพรรดิ.

๓. ชนา ฌมฺมิกํ ราชาํ มาเนนฺติ.

อ.ชน ท. ย่อมนับถือ ซึ่งพระราชา ผู้ตั้งอยู่ในธรรม.

๔. อรโย ราชาโน คณฺหนฺติ.

อ.ข้าศึก ท. ย่อมจับ ซึ่งพระราชา ท.

๕. ราชนี ฃณญ ๓หุธิ อุดุยานัน คจุนติ.

อ.พระราชนี ย่อมเสด็จไป สู่อุทยาน กับ ด้วยพระราช.

๖. โจรา ราชนี ๓หุธิ ยุดุณนติ.

อ.โจร ท. ย่อมรบ กับ ด้วยพระราช ท.

๗. ยโส ฃมมิกสส ฃณญ วาทุณติ.

อ.ยศ ย่อมเจริญ แก่พระราช ผู้ตั้งอยู่ในธรรม.

๘. เสฏฐี ราชนัน ปณณากาเร เทติ.

อ.เศษฐี ย่อมถวายเป็นเครื่องบรรณาการ ท. แก่พระราช ท.

๙. อมจจา รณญา ฌนํ คณฺหาติ.

อ.อำมาตย์ ท. ย่อมรับ ซึ่งทรัพย์ จากพระราชา.

๑๐. เอกทา ภยํ ราชฺฐหิ ชายติ.

ในกาลบางคราว อภัย ย่อมเกิด จากพระราชา ท.

๑๑. รณโณ ปฺตโต นครสฺมา นกฺขมติ.

อ.บุตร ของพระราชา ย่อมออกไป จากเมือง.

๑๒. ราชฺฐนํ เตโช อตฺตโน อตฺตโน ฐฺฐญฺเฐ ปวตฺตติ.

อ.เดช ของพระราชา ท. ย่อมเป็นไป ในประเทศ ของตน ๆ.

๑๓. รณญเ อญฺยานํ คจฺจนฺเต, วสฺสํ วสฺสตี.

ครั้นเมื่อพระราชา เสด็จไปอยู่ สู่อุทยาน, อ.ฝน ย่อมตก.

๑๔. ราชฺสุ ธมฺเม น จฺฉิเตสุ, ภายานิ นคเร อุปฺปชฺชนตี.

ครั้นเมื่อพระราชา ท. ไม่ตั้งอยู่แล้ว ในธรรม, อ.ภัย ท. ย่อม
เกิดขึ้น ในเมือง.

๑๕. โภ ราช ตวํ เคหํ นีวตฺตาทิ.

ข้าแต่พระราชา ผู้เจริญ อ.พระองค์ จงเสด็จกลับ.

๑๖. โภนฺตา ราชาโน ตุมฺहे ธมฺเม ปติฏฺฐุหถ.

ข้าแต่พระราชา ท. ผู้เจริญ อ.พระองค์ ท. จงตั้งอยู่ ในธรรม.